

ONISIFOR GHIBU, **Din istoria literaturii didactice românești**. Ediție îngrijită de Octav Păun, Tabel cronologic, studiu introductiv, note și comentarii: V. Popeangă, Editura didactică și pedagogică, București, 1975, 316 pp.

Cartea s-a publicat pentru prima dată, într-o primă formă, în anul 1916, în cuprinsul a trei părți sau tomuri ale Analelor Academiei Române, astăzi rare și nu la îndemîna oricui. De atunci și pînă în anul ultim al vieții (1972), timp de mai bine de o jumătate de veac, Onisifor Ghibu a reluat și adîncit problematica lucrării, lăsînd istoriei culturii noastre, istoriei cărții românești, mai ales, o operă în forma finală. Spunem — istoriei cărții românești mai ales — pentru că lucrarea sa poate fi tot atît de bine intitulată, pe drept cuvînt, o istorie a cărții didactice românești cu privire specială asupra cărților românești din Transilvania.

Lucrarea cuprinde trei părți în cadrul cărora autorul întreprinde o analiză critică din punct de vedere istoric și pedagogic a bucoavnelor, abecedarelor și manualelor de citire românești. În partea întii, pe fundalul condițiilor de viață culturală românească din veacurile XVII—XIX, autorul ne înfățișează, original, ivirea școlilor, dar mai ales a cărților de școală în țările române, începînd cu *Bucoavna românească de la Bălgrad* (1699), continuînd cu aportul cultural al diecilor români ortodoxi, al dascălilor munteni, moldoveni și din părțile Muncaciului, lăsat în Bihor, Banat și Transilvania, cu înșiruirea tuturor celorlalte bucoavne din ultimele două veacuri, tipărite în vechile noastre tiparnițe la Rîmnic, Iași, Blaj, Cluj, Viena, Sibiu, București și în alte locuri, scrise în majoritatea lor, asemeni celorlalte vechi tipărituri, cu înalt simț patriotic și cu trudă multă prin grija celor mai luminați dascăli ai școlilor noastre ale acelui răstimp — cărți pe care trebuie să le privim și considerăm astăzi pietre de temelie din trecut pentru edificiul actual al școlii românești.

În cea de-a doua parte a cărții ni se înfățișează *Abecedarele din Transilvania* dintre 1828 și 1915, manuscrise și imprimate, apărute la Sibiu, Brașov, Timișoara, Arad, Gherla ș.a. însoțite de o analiză promptă, competentă a dezvoltării literaturii abecedarului românesc din Transilvania veacului ultim, la sfîrșit bătrînul cărturar, pedagog și cercetător, lăsînd luarea aminte slujitorilor tineri ai școlii noastre, luminătorilor și îndrumătorilor poporului, că, neconținut, aceste prime cărți pentru mintea, inima și învățătura copiilor neamului, abecedarele și, alături de ele, *cărțile de citire* (prezentate în partea ultimă a cărții) reprezintă o parte componentă a fondului nostru primar de carte națională și, totodată, că trebuie să rămînă cărți de căpătii menite să păstreze „nația” — fapt pentru care Onisifor Ghibu le-a privit și cercetat ca pe niște adevărate incunabule românești.

Apariția ediției complete a *Istoriei* lui Onisifor Ghibu reprezintă unul dintre evenimentele editoriale importante ale acestui an. Cartea sa, scoasă în condiții tehnice excepționale, bogat ilustrată, asemeni cataloagelor de carte veche românească, va rămâne mereu un util instrument (din păcate rar, căci tirajul s-a limitat la circa 2 700 ex.) în mîna dascălilor școlii românești, a îndrumătorilor poporului, a cercetătorilor istoriei cărții și culturii noastre vechi, a tuturor acelor care cu dăruire învață și scriu cultura românească.

FLORIAN DUDAȘ

ION CICALĂ, Mișcarea muncitorească și socialistă din Transilvania, 1901—1921, Editura politică, București, 1976, 294 p.

Lupta clasei muncitoare pentru o societate mai bună a constituit pentru istoriografia noastră contemporană o temă foarte frecvent abordată. Dar dacă pentru istoria mișcării muncitorești și socialiste din vechea Românie existau o serie de lucrări, referitor la lupta proletariatului transilvănean s-a scris relativ puțin, lipsind o lucrare de mai mari proporții. De aceea, cartea pe care ne-am propus să o prezentăm în câteva cuvinte, apare tocmai din necesitatea de a pune la dispoziția publicului larg aspecte nu îndeajuns cunoscute ale mișcării muncitorești și socialiste din Transilvania primelor două decenii ale secolului al XX-lea.

În *Introducere*, autorul își propune „... să prezinte locul și rolul pe care mișcarea socialistă din Transilvania, într-o strînsă și frățească colaborare cu mișcarea socialistă din întreaga Românie, l-a avut în asigurarea progresului societății românești în primele două decenii ale secolului al XX-lea” (p. 6). Și trebuie să recunoaștem că cercetătorul Ion Cicală și-a îndeplinit exemplar cele propuse, avînd în vedere și faptul că tema aleasă era deosebit de pretențioasă, dată fiind complexitatea vieții sociale și politice din Transilvania acestei epoci, și a reușit să închege o lucrare valoroasă îndeosebi prin originalitatea ei. Iar originalitatea ei, constă, credem, în unghiul de vedere nou din care este privită perioada respectivă, de pe poziții profund marxiste. Citind lucrarea, îți rămîn întipărite în minte, fără să vrei, câteva idei care o străbat ca niște fire roșii de la un capăt la altul, și în jurul cărora se axează toată prezentarea faptică.

Mai mult decît în alte părți, în volumul de față este reflectată lupta muncitorimii transilvănene în strînsă legătură cu lupta fraților lor de peste Carpați. Activitatea secției române a Partidului Social-Democrat din Ungaria s-a interpătruns cu cea a socialiștilor din vechea